ستیڤان شەمزینانی: چەند هێڵی شەمەندەفەر، چەند میترۆ، چەندە دەوڵەتمان هەیە؟ هەر ئەوەندەش ئازادیی میدیاو رادەربڕینمان هەیە

دیمانە: سەعد

پ1: سەرەتا دەمەوێت باسی ژیانی تایبەتی خۆت و شوێنی لەدایکبوونی خۆتم بۆ بکەیت؟

ستیڤان شەمزینانی: پرسیارەکەت بەڕووکەش زۆر سادەو ساکار دێتە پێش چاو، بەڵام وەڵامدانەوەی قورس و نارەحەت، بەتایبەتی بۆ کەسێکی وەك من کە ژیانم پڕ پڕە لە هەڵبەزو دابەزی سەیر سەیر.

زانینی ئەوەی من لەکوێ لەدایکبووم هیچ گرنگییەکی نییە، ئەوەی گرنگە من وەك کەسێکی بەرجەستە چۆن مامەڵە دەکەم لەدنیای دەوروبەردا بەتایبەتی کە قەڵەمم بەدەستەوەیە.

شاعیری کۆچکردوو لویس ئاراگۆن (1897-1982) دەبێژێت (زانینی ژیاننامەی من لەلایەن هەموو خەڵکەوە هەندێجار پێکەنینی شێتانەم دێنێتێ)، ویستی زانینی بیۆگرافیای من لەلایەن هەندێك کەسەوە بەلامەوە شتێکی سەیرەو هەمیشە پێکەنینم بۆ دێنێ، سوری ژیانم هێندە ئاڵۆزە ناتوانم لەکاتی باسکردنیدا لەقاقای پێکەنین نەدەم و بەسەر سوڕمانەوە کەمێك لەخۆم ڕانەمێنم، دیقەت بدەن لەهەرزەکارێکی خواپەرستەوە و لەئەندامی بنەماڵەیەکی پارێزگاری وردە بۆرژوازییەوە، جادوییانە بوومە کۆمۆنیستێکی ڕادیکاڵ، لەوەشدا ئۆقرەم نەگرت و شەش ساڵانێك تێپەڕی بەرەو لیبراڵێکی عەیار ڕووم وەرگێرا.

ڕەنگبێ کەسانێك هەبن بەرگە نەگرن لەم ماوە کەمەدا ئەم هەموو گۆڕانەم بەسەر هاتووە بەڵام تیۆری پەرەسەندن جەخت لەسەر گۆڕانی دینامیکی هەموو هەبووەکان دەکاتەوە.

لەڕوویەکی ترەوە بەڕاشکاوانە دەیدرکێنم کەسێتییەکی ئاڵۆزم هەیە و زۆرجار بە ئاستەم خۆم دەناسمەوە، تۆ گوێ بدەرە ئەو گوتەیەی (ڤیکتۆر هۆگۆ) کە دەڵێت (من خودی خۆم نا ناسم، ناسینی خۆم بووە بە مەتەڵێك لەلای خۆم، لەخوداش زیاتر کەس نییە من بناسێ و بزانێ من کێم و ناوم چییە؟).

هۆگۆ بەم دەربڕینە زەحمەتێکی لەکۆڵ کردوومەتەوە و بەشێوازێکی ئەدەبی بەرز گوزارشتی لەمنیش کردووە. بەلامەوە گرنگ نییە ئەوانەی نووسینەکانم دەخوێننەوە دەزانن من کێم یان نا؟ بەگرنگی نازانم زانیارییان لەبارەی لەدایکبوون و شوێنی نیشتەجێ بوون و زێدەکەمەوە هەبێت.

چون منیش وەك هەر مرۆڤێکی ئاسایی لەنۆ مانگیدا لەبەرەبەیانێکی وەرزی هاویندا لەدایك بووم، هاتمە دنیاوە زۆر بەئاسایی بێ ئەوەی هیچ موعجیزەیەك ڕوویدات، بەڵام لەسەرەتاوە دایکم هەستیکرد کوڕە چاو سەوزەکەی شوومە، چونکە لەڕۆژی لەدایکبوونمدا بایی هەزاران دینار زیانمان لێکەوت بەهۆی ئاگر کەوتنەوەوە، لەدایکبووم وەك هەر منداڵێکی تر، بەڵام وەختێ گەورە بووم ویستم بڵێم بۆئەوە لەدایك نەبووم گوێڕایەڵ بم و پێ بەپێ لەگەڵ مێگەلدا ڕێ تەی بکەم، ماکسیم گۆرکی – وتەنی (من هاتمە دنیاوە، بۆئەوەی ناڕازی بم). لەپێشدا

ناڕازی بم لەخانەوادەکەم و گۆشەنیگای ئەوان، چونکە دەبێت بزانیت من لەخانەوادەیەکی پارێزگار و داخراودا پەروەردە بووم، یاخی بوون وخۆ ئازادکردنم لەتەوق و کۆت وبەندی بنەماڵە شۆرشێك بوو بەلای خۆمەوە چەند قات لەشۆرشی ئۆکتۆبەر و ئەیلول گەورەترە، خۆ ئەگەریش لێم بپرسیت کێ هاندەرت بووە بۆ نووسین؟ یان خانەوادەکەت چەند هاندەرت بوون؟ کەسێك شك نابەم سوپاسی بکەم کە دەستی گرتبم جگە لەخودی خۆم ,جگە لەو شەیتانەی لە کەللەمدایە و هانم دەدات بۆ نووسین و خوێندنەوە. حەزی من بۆ خوێندنەوە وایکردووە ئەمرۆ کتێبخانەکەم زیاتر لە 5500 (پێنج هەزارو پێنج سەد) دانە کتێبی تێدا بێت.

لەناو هەموو ڕووداوەکاندا، حەز دەکەم ڕووداوێکی منداڵیم باسبکەم، لەسەرەتای هەشتاکاندا و پێش ئەوەی بچمە قوتابخانە، باوکم شەش هەزار دیناری خستبووە قوتوویەکی جوانەوە کە لەکوەیتەوە بەدیاریی بۆی هاتبوو چوکلێتی تیابوو، ئەویش لەبەر جوانییەکەی پارەی تێدا دانابوو، چەند رۆژێك سەری قوتووەکەم هەڵبچڕیبوو و میزم تێکردبوو، تا کاتێك باوکم پێی زانی پارەکانی تەواو خراپ بووبوون، چونکە ئەو کاتەی پێی زانی قوتووە پڕ لەپارەو میزەکەم لەسەر زۆپا دانابوو، ببوە شلەی دە دیناری، ئیدی لەو کاتەوە پارە چارەی منی ناوێ، لێ من زۆر هەوڵی مفەوەزات دەدەم لەگەڵی.

بێرناردشۆ- دەڵێت (کاتێك مێژووی ژیانی هەر کەسێك دەخوێنێتەوە، ئەوەت لەیاد نەچێت ڕاستیی ئەوەیە نابێت باسبکرێت). بەپێچەوانەوە من نامەوێ خۆم بکەمە سوارچاکی نووسین و رۆژنامەگەریی، هەوڵیش نادەم خەڵك بەڕووداوەکانی ژیانمەوە سەرقاڵ بکەم، ئەگەر لەسەر ئەم قەناعەتە بمێنمەوە ڕەنگبێ لەهەشتا ساڵیشدا بیرەوەرییەکانم نەنووسمەوە.

ئەوە بەجێدەهێڵم بۆ خەڵکی تر، با هەڵوێستەکانی داهاتوو و نووسینەکانم حکوم بدەن چ کەسێکم، هێشتا زۆر زووە گەنجێکی وەك من پێناسەی خۆی بکات، چونکە کاتی زۆرم لەپێشە و گۆڕانیش لەبیرکردنەوە و ڕەفتاردا حەتمییە، جارێ با چاوەڕوان بین تا ئەو کاتە.

پ2:ئێستا خەریکی چی و هیچ پرۆژەیەکت هەیە بۆ داهاتوو؟

ستیڤان شەمزینانی: لەوڵاتێکی وەك ئەوەی ئێمەدا ئەستەمە بتوانیت پلانێك بۆ کارەکانی داهاتووت دابنێیت، چونکە پڕ و لێوانلێوە لە ڕووداوی نەخوازراو و کارەساتی کتوپڕ، کارەساتگەلێك هەموو ڕیسەکانت لێدەکاتەوە بەخوری و دەبێت لەخاڵی سفرەوە دەست پێبکەیتەوە، ناڵێم ژیانم بێ بەرنامە دەڕوات بەڕێوە بەڵام پرۆگرامێکی چڕوپڕیشم نییە بۆ دیاریکردنی کارەکانی ئایندەم.

ئەگەر بێمە سەر کرۆکی وەڵامەکە، پرۆژەم هەیە، بەڵام تۆ نەتپرسیوە پرۆژەکە لەکام بوارو کایەدا؟ ئەگەر مەبەستت لە بوارە رۆشنبیریی و رۆژنامەنووسییەکە بێت، ئەوە پلانم هەیە بۆئەوەی لەبواری نووسیندا بەرەو ئاقارێکی تر هەنگاو بنێم، ئەویش هەوڵدانە بۆ نووسین لە پەراوێزی ڕووداوە سیاسییە گەرمەکاندا، بەڵام نووسینی جیدیی و زانستیی لەسەر بنەمای داتاو ئارگۆمێنت نەك لەژێر کاریگەریی هەست و سۆز، سروشتی خۆم وایە هەموو شتێك نانووسم هەروەك چۆن هەموو شتێك ناخوێنمەوە.

نیچە- دەڵێت (هیچ جۆرە نووسینێکم خۆشناوێت، تەنیا ئەوە نەبێت بەخوێن دەنووسرێت، بەخوێنی خۆت بنووسە، ئەوسا دەزانی خوێن رۆحە).

هەموو نووسینێك شایستەی ئەوە نییە بخوێنرێتەوە، زۆر دەمەدەم و پرتەو بۆڵەی پەڕاوێزی رۆژنامە و ماڵپەڕەکان هەن هەرگیز جێگەی سەرنج نین و مرۆڤ حەوسەڵەی نییە کاتی خۆی لەخوێندنەوەیاندا بەفیڕۆ بدات.

هەوڵدەدەم زیاتر خۆم فێربکەم و لەخوێندنەوە و ڕامان زێدەتر قوڵ ببمەوە و بەهۆشیاریی و زانیاریی ڕاست و دروستەوە بنووسم، باسکاڵ-وتەنیش (مرۆڤ هەمیشە لەژیانیدا لەفێربووندایە). لەباری واقیعیشەوە ئەو زانیاریی و رۆشنبیرییەی ئەمرۆ هەمە بێگومان دوێنێ نەمبووە، ئەگەر ئەمرۆم لەدوێنێ بچێت بەمانای ئەوەیە من کائینێکی زیندوو نیم و ستۆك بووم و لەرێرەوی گەشەکردنی ئاسایی و سروشتی لامداوە.

ئەگەر ئازارو نەخۆشی لێبگەرێ، پرۆژەگەلی ستراتیژیی لەئەندێشەمدا هەیە، چونکە دەبێت بزانیت ئازاری نەخۆشی هەمیشە لێم نابێتەوە و وەك خۆرکە هەموو ژیانمی خواردووە، نەخۆشی بەڕادەیەك تەنگە تاوی کردووم، شەوێك، رۆژێك، کاتژمێرێك نییە تێپەڕ بێت و ئازار وازم لێبێنێت، گەیشتوومەتە بڕوایەك وەك (بودا) بڵێم (بودا گەیشتە ئەو ڕوانگەیەی ئازار حاشا هەڵنەگرە). لێ زۆر سەخت و خۆڕاگرم و تەسلیم بەئازارو نەخۆشی نەبووم، بەڵام نەخۆشی شتێك نییە خۆتی لێ ببوێریت.

پ3: بیرۆکەی ڕۆژنامەی نێوەند لە چییەوە دەستیپێکرد؟ ماوەیەك ڕۆژنامەکە لەکارەکانی وەستا، ئەمە بۆچی دەگەڕێنیتەوە؟

ستیڤان شەمزینانی: لەگەڵ پرۆسەی ئازادیی عێراق (ساڵی 2003) کۆمەڵێك هاوڕێی گەنج کۆبووینەوە بۆئەوەی ڕۆژنامەیەك دەربکەین، چونکە پێمانوابوو بەهاتنی ئەمەریکا سەرلەبەری ژیان لەولاتدا دەگۆڕێت و لەو نێوەندەدا ئازادیی ڕادەربڕینیش دەرگای زیاتری بۆ دەخرێتە سەرپشت و ئەو گیروگرفتانەی ڕابردوو چیتر دووبارە نابنەوە.

ئەوەبوو ڕۆژی 2003/8/1 یەکەمین ژمارەی نیومانگیی (زادگە) دەرچوو، بەلاَم ڕۆژنامەکە بەمردوویی لەدایکبوو، چون ستافی سەرەکی ڕۆژنامە زۆربەیان ڕۆژنامەنووسی پرۆفیشناڵ نەبوون بەڵکو هەندێك شاعیرو هەندێکی تر نووسەر و خوێنەری جیدیی بوون. من لەو ڕۆژنامەیەدا کە دوای (18) ژمارە لەسەرەتای حوزەیرانی 2004 دا وەستا، سەرەتا بەڕێوەبەری نووسین و دواجار جێگری سەرنووسەر بووم.

دابڕانێکی کورت و چەند ڕۆژیی دروستبوو، ئەوەبوو لەگەڵ هاوڕێی نزیکم (ئاسۆ عوسمان) بیرمان لەوەکردەوە ڕۆژنامەیەك بەناوی (نێوەند) وەك بلاَوکراوەیەکی شیکاریی نەتەوەیی دەربکەین، هەموو وردەکارییەکانمان تاوتوێ کرد و دواتر لەگەڵ هەندێك هاوڕێی تردا گفتوگۆمان کرد و ژمارەمان گەیشتە 20 کەس، یەکەمین ژمارە لەڕۆژی 2004/7/4 دەرچوو, ئیدی (نێوەند) جێی خۆیکردەوە و لەدواجاردا ژمارەی ستافەکەی گەیشتە سەرووی 35 کەس، کە من لەو ڕۆژنامەیەدا لێ سەرنووسەر بووم بەلاَم لەتەمەندا لەهەموویان گەنجتر بووم.

هۆکاری وەستانەکەشی پەیوەندیی بەگیروگرفتی داراییەوە هەبوو، ئەگەر نا وەك وزەی کارکردن هێشتا بایی ئەوە توانامان هەبوو بتوانین ڕۆژنامەیەکی باش دەربکەین، بەلاَم ئێستا جارێکی تر ڕۆژنامەی (نێوەند) دەستی بە دەرچوون کردۆتەوە لەدوو توێی (20) لاپەڕەی قەبارە گەورەی ڕەنگاوڕەنگدا.

پ4:سەرەتای کاری ڕاگەیاندنی جەنابتان بۆکەی دەگەڕێتەوە، ئایا هیچ پاڵنەرێك هەبوو کەوای لەجەنابتان کردبێت هانا بۆ کاری ڕاگەیاندن ببەن؟

ستیڤان شەمزینانی: هەر لەسەرەتای منداڵیمەوە ئولفەتم بەکتێبەوە گرتووە، لێ نەمدەزانی کتێب سەرجەم بەدبەختییەکانی داهاتوومی لەسەر هەڵدەچنرێت، کتێب ژیانی شپرزە کردم، لەلاشعورەوە دارە دارە دەستی گرتم ڕووەو دوورگەی هۆش، سێوی هۆش و زانینی دەرخوارد دام. لەوەش ترسناکتر نییە هۆش حکومت بەسەردا بکات، ئەم چرکە ساتە گرانبەهاترین شت و بەنرخترین سەرمایەم دەبەخشم لەپێناوی گەڕانەوە بۆ دۆخی گێلی و نەزانین.

ئەبو تەیبی موتەنەبی – دەبێژێت (ذو العقل یشقی فی النعیم بعقله واخو الجهالة بالشقاوة ینعم-خاوەن ئاوەز لە بەهەشتدا بەدەست مێشکییەوە دەناڵێنێ و نەزانیش بەکوێرەوەریی بەختەوەرە) دروست منیش لەم بارودۆخەدام و بەدەست زانینەوە گیرم خواردووە.

ئەم نەخۆشیی کتێبە یاغر یاغر (هێدی - هێدی) لەگەڵمدا هات تا ئەورۆ، ئەگەر کەمێك بۆ دواوە بگەڕێمەوە هێشتا لەقۆناغی خوێندنی سەرەتاییدا بووم دەستمکرد بەخوێندنەوە. ئەویش لەو کاتەدا بوو نامیلکە شیعرێکی (سەردار ڕەزا) بەنرخێکی ڕەمزیی بەسەر قوتابیاندا دابەشکرا و منیش دانەیەکم لێکڕی و دوای خوێندنەوەی هۆنراوەکانم لەبەرکردن، ئەوە سەرەتای خوێندنەوەم بوو، سەردار ڕەزا کە دواتر ڕۆژنامەنووس (زانکۆ سەردار)ی کوڕی بوو بە هاوڕێم، فێری ئەم خووە شڕەی کردم و ژینی لێ تاڵکردم و تووشی ئەم دەرمە کوشندەیەی کردم.

ماوەیەکی زۆر هەر خوێنەر بووم و دەستم بۆ نووسین نەبرد، تا لەدوایدا وردە وردە لەستوون و کورتە وتارەوە دەروازەی کاری ڕۆژنامەنووسیم لێکرایەوە و تێکەڵ بەدنیای جەنجاڵی میدیا بووم. هەتا ئەوەی ئەمرۆ بووم بەسەرنووسەری ڕۆژنامەیەك کە بەگەواهی نەیارەکانیشی یەکێك لەڕۆژنامە باشەکانە.

بۆ بەشی دووەمی پرسیارەکەت، وەك لەپێشتردا وتم هەر لەسەرەتای تەمەنی منداڵیمەوە دوژمنی نەزانی بووم و ویستم بۆ زانین شەپۆلی دەدا و بزێوانە بەدووی زانیاریدا وێڵ بووم. لاموابوو (نەزانی کاریگەرترین ژەهرە) هەرچەندە زۆر لەدواتر زانیم ئەمە وتەی بودای حەکیمە. لێ نەزانی شادیی و خۆشبەختییە، من ژانی زانینم هەڵبژارد، چارە ڕەشی و خەمۆکیی نووسینم هەڵبژارد، دۆزەخی کتێبم هەڵبژارد.

بەلأم هیچ كات پلانم نەبووە ببمە رۆژنامەنووس، دەمویست وەك نووسەرێك زیاتریش وەك چیرۆكنووس كاربكەم، ئەمە سەرینەگرت، لەپاشدا وەك بەشێك لە كاری حیزبایەتی دەستمكرد بەكاری میدیایی، زۆر لەدواتر دا تێگەیشتم رۆژنامەنووسیی پیشەیەكی جیاو سەربەخۆیە لەكاری پارتایەتی، لەئاكامدا خۆم لەو پارادۆكسە رزگاركرد و وەك رۆژنامەنووسێكی سەربەخۆ هاتمە كایەكەوە. وردە وردە بووم بەرۆژنامەنووسێكی پیشەورو ئازاد، بۆئەوەی وەك مرۆڤێك رۆڵم هەبێت لە ژیانداو بەكارەكانم لەبواری میدیا واتایەك بەهەبوونم بدەم.

حەزدەكەم باس لەوە بكەم هەر لەسەرەتاوە هەموو دەوروبەرەكەم و تەنانەت بنەماڵەكەشم دژ بەوە بوون پیشەی رۆژنامەنووسیی هەڵبژێرم، بێ هاوكاریی هیچكامیان وەك مەلێكی تەنیا و باڵشكاو لەشەقەی باڵمدا بۆ ئەم ئاسمانە بێ بن و فراوانەی نووسین.

لەكەسم نەپرسی چۆن دەستپێبكەم و چی بكەم؟ بەئازایەتی و هاندانی خۆم شانم خستە ژێر بارەكەوە و بڕیارمدا بەرگەی هەموو باج و نارەحەتییەكانی پیشەكەم بگرم.

جارێكیان مێرمنداڵێك دەچێتە لای مۆزارت و لێیدەپرسێت چی بكات تا سیمفۆنیایەك دابنێت؟

مۆزارت وتی: تۆ هێشتا منداڵی، بۆچی دەست بەدانانی ئاوازی سادە ناكەیت؟ مێر منداڵەكە وتی: ئەی تۆ لە تەمەنی دە ساڵاندا نەبووی سیمفۆنیات دانا؟ مۆزارت وتی: بەڵێ وابوو، بەلأم من لەكەسم نەپرسی چۆن سیمفۆنیا دابنێم؟!.

لەكەسم نەپرسی چۆن ببمە رۆژنامەنووس و سواری كەلی شەیتان بووم و خۆم خزاندە بوارەكەوە. ئیدی نازانم ژۆرنالیستێكی سەركەوتووم لێدەرچوویان نا؟ ئەوە ئێوەن ئەم حكومە دەدەن.

جێگەی خۆیەتی بڵێم هەر لەمنداڵییەوە ئەو ویستەم هەبوو بنووسم، بەتایبەتی ئەو غەمانەی لەژیانمدا هەبوون پێویستیان بەگوزارشت لێكردن بوو، هەر لەزووەوە دایكم هەمیشە بە فرمێسك و لاأنەوە بۆ جوانەمەرگە شەهیدەكەی ئازاری دەدام، نەمدەویست وەك برای شەهید بەگریان هەستەكانم دەربڕم و ئارەزووم بوو زمانێكی ناباو بۆ دەربڕینەكانم بدۆزمەوە.. مەرگی دوو خوشكم هەر بەزمان و گێرانەوە خۆشە، ئەگەر نا لەباری دەروونییەوە ژانێكە، هێور بوونەوەی نییە، برینێكە سارێژ نابێ و ناتوانین بەسەرزارەكی و ڕاگوزەریی وەسفی بكەین.

لامارتین-دەڵێت (هەر بەشێك لە وشەكانم ڕەنگدانەوەی بەشێكن لەژیانم). نووسینەكانی منیش دابڕاونین لەزنجیرە ڕووداوە خۆش و ناخۆشەكانی ژیانم، بەلأم چی بكەم چارەنووسم وابووە زۆرینەی ڕووداوەكان تراژیدیی بوون، چونكە هەر زۆر زوو كەسە ئازیزەكانم لەكیس چوون و بەتەنیاو وێڵ و سەرگەردان بۆئەم ژیانە تفت و تاڵە مامەوە. ویستی نووسین و هەوڵدان بۆ گوزارشتكردن لەژیانم لەرێگەی نووسینەوە، ڕەنگبێ هەر لەو كاتەوە چەكەرەی كرد بێت كە بۆ یەكەمجار چوومە سەر مێزی خوێندن و دەستم پێنووسی گرت.

نووسین لای من قەزیەیە، نووسین لەلام لەسەرووی هەر شتێكەوەیە، نووسین ڕەهام دەكات، نووسین ئاسودەیی وژانم لەیەك كاتدا پێدەبەخشێت، نووسین لای من غەریزەیە. نووسینەكانم نامەیەكی كراوەن و دەمەوێت بگەنە لای ئەوانیتر و حەزدەكەم هەموو لەپەیامەكەم تێبگەن، چونكە هەر نووسینێك دووخاوەنی هەیە، یەكەمیان نووسەر و ئەوپتریان وەرگر.

درێدا وتەنی (هەر فۆرمێكی نووسین لەجەوهەری خۆیدا وەسێتنامەیەكە).

پ5:ئایا ئازادیی رۆژنامەوانی هەیە لەكوردستان؟

ستێڤان شەمزینانی: لەوتەیەكی رۆژنامەنووسی ناوداری میسریی (محەمەد حەسەنین هەیكەل)ەوە دەچمە ناو وەلأمەكەوە. هەیكەل دەڵێت (دەسەلأت هەر دەسەلأتێك بێت، پێی دەكرێت شوێنگەیەك بۆ رۆژنامەنووس دابنێت، بەلأم ناتوانێت لەناو جەماوەری خوێنەراندا شوێنگەیەكی بۆ داسەپێنێت).

دەسەلأتی كوردستان هەرچەندە هەوڵبدات رۆژنامەنووس فرێبداتە پەراوێزەوە، ناتوانێت بەسەر تورەیی جەماوەردا زاڵبێت، ناتوانێ ئەو ژمارە بێشومارەی ناڕازییان دەمكوت بكات.

ئەگەر تۆ بتەوێ باس لەئازادیی رۆژنامەنووسی بكەیت، دەبێت پێشوەخت لەخۆت پرسیبێت كۆمەڵگەی كوردەواریی خۆی چەند ئازادە؟ لەپێش هەر شتێكەوە كۆمەڵگەی كوردیی كۆمەڵگەیەكی ئازادنییە و سەرجەم جموجۆڵ و چالاكییەكانی لەلایەن كۆمەڵە پارتێكی میلیتارەوە كۆنترۆڵكراوە. حیزب وەك ئەختەبوتێك لەهەر چوارلاوە دەستی لەقورقوراگەی گیركردووە و نەفەسی لەبەربڕیووە. وەختێك

کۆمەڵگە ئازاد نەبێت، قسەکردن لەسەر ئازادیی میدیاو دەربڕین سەفسەتەیەکی بەتاڵ و بێماناو پڕوپوچ دەردەچێت.

تۆ وەرە لە ئەولەویەتی کاردا کۆمەڵگە ڕزگارو ئازاد بکە، ئەوکاتە بە ئۆتۆماتیکی ئازادیی بیرورا لەڕەحمی ئەو فەزا ئازادەدا لەدایك دەبێت و هیچ مەترسییەکی لەسەر نابێت.

ئەگەر ئازادیی ڕۆژنامەنووسیی بەوە تێگەیشتوویت ئەو بڕە نووسین و بابەتانەی تا سنووری تەشهیرو جنێودان دەنووسرێن وهەرسێ دەسەڵاتەکە قسان ناکەن و بەرۆحێکی وەرزشییەوە وەریدەگرن هەڵەیەکی کوشندە دەکەیت، هەرگیز ئەم حاڵەتە بوونی ڕەوشێکی تەندروست و ئازادی ڕۆژنامەنووسیی ناسەلمێنێت، بەقەدەر ئەوەی ئەم فەرامۆشکردنە جۆرێکی ترە لە سەرکوتی ڕۆژنامەنووسیی، خۆ ئازادیی ڕۆژنامەنووسیی ئەوەنییە تۆ هەر هاوار بکەیت و لەقیژەقیژدا ژینگە پیس بکەیت و لایەنی بەڕێوەبردنیش مێش میوانی نەبێت، ساتەوەختێك ڕۆژنامەنووس ڕەخنە دەگرێت بۆ ئەوە نایگرێت ئەم و ئەوی پێبشکێنێت (هەر چەند ئەم حاڵەتەش بوونی هەیە) بۆ ئەوەش نییە دەسەڵاتی پێ بڕوخێنێت و دەستی دەرەکییش پارەی نەداوەتێ. بۆئەوەیە ئەگەر هەڵەیەك هەیە راست بکرێتەوە، ئەگەر کەلێنێك هەیە پڕ بکرێتەوە، ئەگەر لاوازییەك هەیە بەهێز بکرێت، ئەگەر تێنەگەیشتنێك هەیە بگۆردرێت بە لەیەك حاڵی بوون.

لەوەش بترازێ ئەو فەزا بچووکە ئازادەی هەیە بۆ دەربڕین پەیوەندیی نییە بە ئینساف و بڕوابوونی حکومەت و حیزبەکان بەئازادیی بیرورا، بەقەدەر ئەوەی پەیوەندیدارە بەشەڕو ناکۆکی و ململانێی فراکسیۆن و تەکەتولەکانەوە کە بەو هۆیەوە درزێك دروستبووە تا لێیەوە هەناسەیەکی ئازادانەی تیابدرێت.

لەڕەهەندێکی ترەوە حیزبەکان شێوازی بەرتەسککردنەوەی ڕەوشی ئازادیی ڕۆژنامەنووسییان گۆڕیوە و هەوڵدەدەن لەژێرەوەڕا ئەو کەناڵ و بوارە ڕاگەیاندنانە بکڕنەوە کە ئەمرۆ لەوجوددان. ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ فاکتۆری ئابووریی، چونکە تا ئەم خولەکە هیچ دامەزراوەیەکی میدیایی نییە لە کوردستاندا خودانی بنەمایەکی ئابووریی سەربەخۆ بێت یان لەلایەن کەرتی تایبەتەوە تەمویل و سەرپەرشتی بکرێت، تەنانەت کەرتی تایبەت گەورەترین نوکتەیە، چون ئەوی ناوی کەرتی تایبەتە تەنیاو تەنیا پرۆژە بازرگانییەکانی حیزبە و بۆیاخکراوە! ئەگەرنا کوا سەرمایە گوزاریی سەربەخۆ؟ تامەرزێك تەلار یان باڵەخانەیەکی سێ نهۆمی نییە لەشارەکاندا هی بەرپرسێك نەبێ یان هاوبەش نەبێت تیایدا.

بارودۆخی کوردستانیش لەقۆناغی کشتوکاڵی نەپەڕیوەتەوە وسەرمایەداریی گەشەی نەکردووە تا ئەو سەرمایەدارییە پرۆژەی ڕاگەیاندنی سەربەخۆی هەبێ دوور لەدەستێوەردانی حکومەت و پارت. بەداخیشەوە حیزبەکان لێرە هەندە مودێرن و کراوەنین تا ئەگەر یارمەتی ڕاگەیاندنێك بدەن مەرج و کۆت و بەند و سانسۆری سەیرو سەمەرەی بۆ دانەنێن.

بەپوختی ئازادیی ڕۆژنامەنووسیی لەکوردستاندا گەورەترین نوکتەیە، چەند هێڵی شەمەندەفەر، چەند میترۆ، چەندە دەوڵەتمان هەیە؟ هەر ئەوەندەش ئازادیی میدیاو دەربڕینمان هەیە.

پ6:جەنابتان وەك یەكێك لەبەرپرسانی کەمپینی گۆڕینی ماددەی حەوتی ڕەشنووسی دەستووری هەرێم چی دەڵێن سەبارەت بەگۆڕینی ئەم ماددەیە؟ ئایا ئەم کەمپینە دەتوانێت میکانیزمێکی گوشار بێت بۆ لێك جیاکردنەوەی ئاین لەدەوڵەت یان چاوخشاندنەوەیەك بەدەستووردا؟ ئایا حیساب بۆ ئەم دەنگانە دەکرێت؟

ستیڤان شەمزینانی: کەمپینی نێونەتەوەیی لابردنی بەندی حەوت بۆئەوە دروستبووە تا مەترسییەکی جیدیی لەسەر ئایندەی کۆمەڵی کوردستان لابەرێت، ئامانجی ئەوەیە تا ئاین لەگەڵ کاروباری دەوڵەت تێکەڵاو نەکرێت و نەبێتە بەشێك لەسەرچاوەکانی سکێجکردنی دەستوور.

مەترسییەکانی بەندی حەوت، مەترسیگەلێکن هەرگیز شایەنی فەرامۆشکردن نین، چون لەئاقیبەتدا سەرچاوەی ناکۆکییەکی زۆر دەبێت و دەروازە دەکاتەوە بۆ ستەمکاریی ئایینی و ئایدۆلۆژیی.

سەرەنجامی هەموو دەوڵەتە ئاینی و ئایدۆلۆژییەکان دەرکەوت چی بوو؟ سۆڤێت لەگەڵ هەموو مژدە دلڕەوێنەکانی بەدنیایەکی بێ چین وچەوساندنەوە، بینیمان چ تۆمارێکی ڕەشی هەبوو لەکوشت و بڕو پیشەسازیی مەرگ و هەتککردنی مرۆڤدا! دەوڵەتە ئاینییەکانیش لەکۆن و نوێدا سەرەڕای مزگێنییە یۆتۆبییەکانیان هەر بەهەمان شێوە.

د. نەوال سەعداوی – دەنووسێت (لەو بڕوایەدام هیچ دەوڵەتێکی ئاینی ناتوانێ دادپەروەرو بێ کەندو کۆسپ بێت، ئاین ئایدۆلۆژییەکی

سیاسییه كه لەسەر بنەمای ستەمكاریی چینەكان و دەسەلاتی نێرینه دامەزراوه). هەموو كات بەرهەمی دەوڵەتی ئاینی یان دەوڵەتێك ئاین ڕۆڵی هەبێت لەسەر بڕیارو دەستوورەكەی، چەوساندنەوەی مرۆڤ و سەركوتی كۆمەلاّیەتی و سیاسی و ئایدۆلۆژیی و فشار بۆسەر چینەكانی خوارەوه و هەلاّواردنی ژنانی لێكەوتەوه. بۆئەوەی ڕێگه بگرین لەم چەوساندنەوانه، پێویسته دەستوورێكی عەلمانیمان هەبێت، عەلمانیەتێك ڕێز لەبیروبۆچوونی هەموولایەك بگرێت و ئازادییەكانمان بێ چەندوچوون بپارێزێت.

بۆئەوەی ئەزموونی فاشیلی دنیای عەرەبی له كوردستاندا دووباره نەبێتەوه، پێویسته دەستوورێكی عەلمانیمان هەبێت، بۆئەوەی ڕۆژانی ڕەشی ژێر چەپۆكی ئێرانی خومەینی و تالّبان دووباره نەبێتەوه پێویسته ئاین بەجیا لەدەوڵەت ڕۆڵ بگێڕێت.

ئەدۆنیس – دەربارەی گیروگرفتەكانی عروبه دەڵێت (ئایدۆلۆژیای ناسیۆنالیزمی عەرەبی، به هەموو فۆرمەكانییەوه ئایدۆلۆژییەكی ئاینییه).

بۆئەوەی هەمان تەنگ وچەڵەمه لەدنیای كوردییدا ڕوونەداتەوه، واپێویست دەكات ڕۆڵەكان لەنێوان ئاین و دەوڵەتداریدا لەیەكدی جیابكرێنەوه و هەریەكەو لەحەقلی خۆیدا كاربكات. ئەگەر بڕیاریشه ئەمرۆ یان سبەی دەوڵەتی كوردستان ڕابگەیەنرێت، یەكێك لەو مەرجانەی سەركەوتنی بۆ مسۆگەر دەكات لەپاڵ هەبوونی ئابوورییەكی پتەو و سوپایەكی بەهێز و دیبلۆماسییەكی كارا چەسپاندنی عەلمانیەته.

ئەو گلەیی و گازندانەشی هەندێك لەدەسەلاّتداران و پارته ئیسلامییەكان دەیكەن، گوایه كۆمەڵی كوردەواریی كۆمەڵێكی موسڵمانه ولەڕووی باوەڕەوه ئیمانی بەئیسلام هێناوه، بۆیه قبوڵی نییه چەمكێكی ڕۆژئاوایی وەك عەلمانیەتی بەسەردا فەرزبكرێت، پاساوێكی بەهێزو قەناعەتكەر نییه، هەر هەمان ئەو كەسانه بانگەشەی لیبڕالیزم و دیموكراسی و مافی مرۆڤ و مەدەنیەت دەكەن، بەبێ ئەوەی بیر لەوه بكەنەوه هەموو ئەم چەمكانەش هەڵقولاّوی ژیاری خۆرئاوان.

هەروەك چۆن دیموكراسی و مافی مرۆڤ چەمكی تایبەت بەژیاری خۆرئاوا نین، بەهەمان جۆر عەلمانیەتیش چەمكێكی سەرتاپاگیر و جیهانییه و دەشێ لەهەر جێگەیەكی تردا تاقی بكرێتەوه.

كوفی عەنان – سكرتێری پێشووی نەتەوه یەكگرتووەكان- دەبێژێت (گەلان لەبارەی جیهانگەرایی مافەكانی مرۆڤەوه سكالاّیان نەكردووه، وایاندانەناوه لەلایەن ڕۆژئاوا یان باكورەوه بەسەریاندا سەپێنرابێت، ئەوەی وا دەڵێ هەمیشه سەركردەكانن).

ئەوه خەڵكی كوردستان نییه مافی مرۆڤ وعەلمانیەتی ناوێ، خەڵك هیچ كات نەڕژاوەته سەر شەقام بڵێ عەلمانیەتم ناوێ، نەڕژاوەته سەر شەقام داوای دەستووری ئایینی بكات. بەپێچەوانەوه چۆن دیموكراسی و مەدەنیەتی گەواره ئاوها لەڕێی ژیانی ڕۆژانەیەوه لەحیاتی جارێك سەدجار داوای عەلمانیەت و كۆمەڵگەی كراوه دەكات.

ئەوەیان دەسەلاّتداران و پارته ئیسلامییەكانن بەرژەوەندییان لەعەلمانیەت و دیموكراسیەتدا نییه و دێن بەناوی جەماوەرێكی فراوانی خەڵكەوه قسەدەكەن، بەتایبەت ڕەوته ئیسلامییەكان بەناوی چوار ملیۆن كوردی باشوورەوه دەئاخڤن و لەهەڵبژاردنەكانیشدا نەیانتوانیوه سەدهەزار دەنگ بهێنن. ئەم كەمپینه بۆئەوه دروست بووه، دەنگی خەڵك بكاته میكانیزمێكی گوشار تا دەسەلاّتداران ناچار بكرێن بیر لەگۆڕینی بەندی حەوت بكەنەوه و لەجێگەیدا عەلمانیەت بچەسپێنرێت.

لەو سیاقەدا كاری زۆرمان كردووه و بەفۆرمێكی بەربلاّو و بەڕێگەی جۆراوجۆر هەوڵمانداوه بۆ دروستكردنی فشار و ناچاركردنیان بۆ گۆڕینی بەندەكه، بەلاّم ئەوەی ئەوان تاچەند حیساب بۆ دەنگەكان دەكەن كەوتۆتەوه سەر دەسەلاّت و لایەنه پەیوەندیدارەكان، واباشتره بچیت ئەو پرسیاره لەوان بكەیت تا وەلاّمێكت چنگ بكەوێت.

پ7:دوای چوونتان بۆ پەرلەمانی كوردستان و گفتوگۆكردن لەگەڵیان هیچ ئاكامێكی گرنگتان بەدەستهێنا؟ بەكورتی دەستكەوتەكانی ئەم كەمپینه چی بوو؟

ستیڤان شەمزینانی: لەو سەردانەماندا لەگەڵ (سۆزان خاڵە شەهاب- هۆزان مەحمود) بۆ پەرلەمانی كوردستان، لەتەك ئەندامانی لیژنەی نووسینەوەی دەستوور دانیشتین و لەماوەی كاتژمێرو نیوێكدا تاوتوێی پرسی بەندی حەوتمان كردو لای خۆیانەوه پەرۆشیی ئێمەیان بۆ گۆڕینی بەندەكه بەهەند وەرگرت و پێیان ڕاگەیاندین ئەو بەشەی دەكەوێته سەر ئەستۆی ئەوان ئامادەن هاوكاریی كەمپین بكەن و ڕۆڵ بگێڕن لەچاكسازیی كردن لەدەستوور و لابردنی بەندی حەوت، بەلاّم وتیان كۆی بڕیار و حەسم لای ئەوان نییه بەڵكو ئەوان تەنیا

لایەنێکی بڕیارن، بەشەکەی تری بڕیارو ئاڵوگۆڕان لەو بەندە دەستوورییانە پەیوەستە بە هەڵوێستی سەرکردایەتی سیاسی هەرێم و زۆرینەی دەنگی پەرلەمان. ئەوجا دەبێت خەڵکیش لەریفراندۆمێکدا دەستوورەکە پەسند بکەن.

بەشێوەیەکی گشتی لەو سەردانەدا بۆ پەرلەمان سەرکەوتوو بووین و بەڕای خۆم ئیجابیاتی زۆرتر بوو، تەنانەت بووە هۆی بەدەستهێنانی بەرچاو ڕوونی بۆ کارەکانی داهاتوومان. دەستکەوتەکانی کەمپینیش زۆرن، یەکێك لەوانە کۆکردنەوەی ڕیزێکی زۆرە لەهێزی پەرش و بڵاوی عەلمانییەکان و دروستکردنی کۆدەنگییەکی بەهێز لەمەڕ پرسە چارەنووسسازەکانی کۆمەڵ.

بەپلەیەکی تر ئەم کەمپینە بووە بەسەرەتایەکی نوێی جوڵانەوەی تەوژمی سیکۆلاریزم لەکوردستاندا و ئەم خەباتەش پێ بەپێ و هەنگاو بەهەنگاو دەباتە پێشەوە و لەداهاتووشدا دەبینین هێزی عەلمانیەت بەکارایی دێتە سەر شانۆی ئاڵوگۆڕانکارییەکانی کوردستان و ئیدی بێدەنگ نامێنێتەوە.

پ8: ڕەوشی ڕۆژنامەگەریی کوردیی ئێستا و پێشتر لە کوردستان چۆن دەبینی، پێش ئازادکردنی کوردستان و دوای ئازادکردنی کوردستان؟ لەپێشتریش باسی ڕەوشی ڕۆژنامەگەریمان کرد، لێرەدا پرسیارەکە ڕوونتر دووبارە دەکەینەوە، ئایا کاریگەریی حزبیی لەنێو ڕاگەیاندنی کوردیدا چۆن بووە؟

ستیڤان شەمزینانی: ئەم دەرفەتە زۆر لەوە بچوکترە بتوانێ هەق بدات بەقسەکردن لەسەر ڕەوتی ڕۆژنامەگەریی کوردیی بەدرێژایی 109 ساڵ تا لەزۆر لایەنەوە و بەدیدێکی زانستیانەوە بیدەینە بەر نەشتەری ڕەخنەو خوێندنەوە. ئەگەر باشووری کوردستان بەنموونە وەربگرین، بەدرێژایی سەدەیەك ژمارەیەکی بێ ئەندازە ڕۆژنامە دەرچوون و وەستاون و هاتوون و ڕۆیشتوون، بۆ توێژینەوە لە ڕێچکەو میتۆدی سیاسی و کارکردنیان لەسیاقی مێژوویی خۆیاندا کاتێکی زۆرت گەرەکە و بگرە بابەتی سەدان نامەی دکتۆرا و ماستەرە.

کاتێکیش سەیری ڕۆژنامەگەریی بەر لەڕاپەرین دەکەین، دەبینین ڕۆژنامەگەرییەکی سەربەخۆ یان نا سەربەخۆی کوردیمان نییە، بەڵکو لەبەردەم کۆمەڵێك نامەو بەلاغاتی سیاسی حیزبی بەعسی عەرەبیداین بەزمانی کوردیی لەژێر ناوەکانی ڕۆژنامەی هاوکاری و پاشکۆی عێراق و ئاسۆ و گۆڤاری ڕەنگین و کۆمەڵە گۆڤارێکی تری هاوشێوە، ئەگەر لەنێو ئەم پانتاییەدا فورسەتێکی بچووکیش بۆ خامەی نووسەرانی نابەعسی هەبووبێت هەرگیز تێنەپەڕیووە بۆ سەر بوارە رامیاریی و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکان، تەنێ لە چێوەی ئەدەب و هونەرو فۆلکلۆرو توێژینەوەی سنووردارى کولتووریدا خولاوەتەوە.

ناکرێت ئەو بڵاوکراوانەی سەردەمی بەعس لەهیچ ڕوویەکەوە بەرۆژنامەگەریی لەقەڵەم بدەین، خۆ ئەگەر بچنە خانەی ڕۆژنامەگەریشەوە بێگومان ڕۆژنامەگەریی کوردیی نین هێندەی لەخزمەت دیدی پان ناسیۆنالیستی عەرەب و سەرکردەی پێویست و حیزبی دایك و جەنگە یەك لەدوای یەکەکانی عێراقدان.

لەهەمان کاتدا ئەو بڵاوکراوانەی ناویان ڕۆژنامەکانی شاخە و لەلایەن پارتە کوردییە بەرهەڵستکارەکانەوە دەردەکران، بەپێوانە ستاندارەکانی ڕۆژنامەنووسییەکی پرۆفیشناڵ ناچنە قاڵبی ڕۆژنامەوانییەوە. دەشێ تەنیا پلاُفۆکێکی سیاسی بن نەك ڕۆژنامە چونکە ئامانجیان بریتی بوو لەگەیاندنی گوتاری حیزبەکان و گۆشەنیگای ناسیۆنالیزمی چەکداری کورد و تەوجیهاتی حیزبی.

زمانی ئەم ڕۆژنامەگەرییە زمانێکی بێلایەنی ڕۆژنامەنووسانە نییە بەقەدەر ئەوەی ڕووبەرێکە بۆ هاندانی جەماوەر بۆ شۆڕش و بەرخودان وبەرگریکردن لەنەتەوە و ڕووبەروو بوونەوە لەگەڵ داگیرکەر. ئەگەر بەوردیی چاو بەو بڵاوکراوانەدا بگێڕین وبەتێروتەسەلی ودیقەتەوە هەڵسەنگاندنیان بۆبکەین بۆمان دەردەکەوێت هیچ تایبەتمەندییەکی ڕۆژنامەنووسییان تێدانەبووە.

لەقۆناغی دوای ڕاپەڕین، بڵاوکراوەی پارتەکان گۆڕانیان بەسەردا هات و لەڕووی تەکنیکییەوە بەرەو ڕۆژنامە چوون، لەڕێی گۆڕانکاریی کردن لەدیزاین و ڕێکوپێکی دەرچوون و تیراژو هەبوونی کەرەستەکانی وەك ڕاپۆرت و ریپۆرتاژو ستۆری وبەدواداچوونی ڕۆژنامەنووسی تیایاندا. بەڵام ئێستاشی لەسەر بێت زمانیان نەبووەتە زمانێکی ڕۆژنامەنووسی هاوچەرخ، تەنانەت ڕۆڵی نیگەتیڤیان گێڕا لەبەرپاکردنی جەنگی ناوخۆیی کوردستان و سەنگەرێکی تری شەڕکردن و پێکدادان بوون و نەریتی خراپیان داهێنا لەزمانی زبرو ڕووشێنەر و خوێناویی و ناوزڕاندن و هەتککردن، وەك ئەوەی بەتەرمی کوژراوی بەرامبەرەکەیان دەوت کەلاك، ئەمەو هەزارەها نموونەی تریش. پاشتر هەواڵی تەشریفاتی و تێکەڵاوکردنی گوتاری پارتێتی و تەسککردنەوەی مەودای ئازادیی و دوور کەوتنەوە لەواقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی وڵات هێندەی تر ئەم ڕۆژنامانەی تووشی نسکۆ کرد.

ئاخر خوێنەری کورد چۆن میزاجی بچێتە سەر چەناڵێکی ڕاگەیاندن کە شەو ورۆژ سەرقاڵی پیاهەڵدانی سەرۆك و سکرتێرە، تا ئەو ئەندازەیەی باس لەو مەنجەڵە دۆڵمەو سێ پەرداخ ئاو ودووقاش کاڵەکەش دەکات کە لەسەر خوانی سەرۆکەکان لەشەوێکی ئەرخەوانیدا دەخورێن و دەخورێنەوە.

دواییش، ئەزموونی رۆژنامەگەریی ئازاد و نیمچە ئازاد زۆر نوێیە، ئەگەر بەهەڵەدا نەچین و نەبێتە غەدر لەکەسی تر، ڕەنگە لەدەرچوونی رۆژنامەی (هاولاٌتی)یەوە دەستپێبکات، لەم ڕەهەندەوە باوەڕێکی تایبەتیم هەیە و پێموایە لەکوردستان ئازادیی رۆژنامەنووسی زیاترە لە رۆژنامەنووسیی ئازاد، ئەمەش پابەندە بەکۆمەڵێك فاکتۆری بابەتی و ناوەکی ئاڵۆز کە بابەتی تەوەری قسەکردنی ئێمە نییە.

دەستێوەردانی حیزب لەهەموو لایەکەوە لەکاروباری میدیا و بەسەنتەرکردنی هەواڵی سەرۆکی پارت و لق و مەڵبەندەکان و داخستنی دەرگا لەهەر ڕەنگێکی تری جیاواز، ئەوەندەی تر رۆڵی هەبووە لە سست کردنی ڕەوتی رۆژنامەگەریی کوردیی، ئەگەر کۆمەڵێك هۆکار هەبن تا ئەوەی رۆژنامەنووسی کوردیی نەبێتە رۆژنامەگەرییەکی پرۆفیشناڵ و سەرکەوتوو یەکێك لەوانە رۆڵ و کارتێکردنی حیزبەکانە لەسەر رۆژنامەو رۆژنامەنووسان. ئەمەش گرێدراوە بەدنیابینی پارتەکانی کورد لەمەڕ رۆڵی رۆژنامە وەك دەسەلاٌتێکی سەربەخۆ و چاودێر بەسەر هەرسێ دەسەلاٌتەکەی ترەوە.

ئابراهام لینکۆڵن –وتوویەتی (بەبێ حکومەت دەکرێت بژین، بەلاٌم بێ کتێب و چاپەمەنی ناکرێ) لینکۆڵن دەزانێت ناتوانین درێژە بەژیانێکی نۆرماڵ بدەین بەبێ بوونی حکومەت، ئەو زمانێکی مەجازیی بەکارهێناوە: ڕەنگە بتوانین بگەینە قۆناغێك بەبێ دەزگایەکی وەك دەوڵەت بژین، بەلاٌم هەرگیز ناتوانرێت چاپەمەنی و نووسین لەژیانی مرۆڤی هاوچەرخ دەربهێندرێت، ئەوە وەك دەرهێنانی ئۆکسژین وایە لەهەوادا کە ژیان دەکاتە موستەحیل.

لەگۆشەیەکی تریشەوە سیستەمی سیاسی لەکوردستان رۆڵی ڕاگەیاندن بەلاوەکی و جوزئی تێدەگات نەك بەرۆڵێکی ناوەندیی و بنچینەیی، لەدنیابینی ئەودا راگەیاندن رۆڵی تەختیەکردنی هەواڵەکان و ڕاسپاردەکانی حیزب و سەرکردەیە، لەعەقڵی ئەمجۆرە حیزبانەدا ڕاگەیاندن یەکەیەکی بچووکە و وەك هەر ئۆرگانێکی تری حیزبیی لێی دەڕوانرێت و هیچ جیاوازییەکیشی نییە لەگەڵ مەکتەبی کۆمەلاٌیەتی ومەکتەبی عەسکەریی ومەکتەبی پەیوەندییەکان.

ئەگەر هەنووکەش دیقەتمان دابێت کەمپینێکی ڕانەگەیەندراو لەلایەن پارتە دەسەلاٌتدارەکانەوە هەیە بۆ بەرتەسککردنەوەی فەزای ئازادیی نووسین و دەربڕین.

ئەدۆنیس – دەنووسێت (ئێمە وەك کۆمەڵگەی عەرەبی لەمانای ئازادیی تێناگەین، ئێمە دەڵێین ئازادیی بەمانای نووسینی بابەتێك دێت، ئازادیی زۆر لەوە قوڵترە). ئەفسوس ئێمەی کوردیش هەمان گرفتمان هەیە، وابیردەکەینەوە ئازادیی ئەو برە ڕەخنانەن لەرۆژنامەکاندا بلاٌو دەبنەوە، کەچی هێشتا هەوڵدەدرێت ئەم فەزا بچووکە تەسکتر بکرێتەوە، خەریکە وا دەکەن ئەو تۆزقاڵە ئازادییەی هەیە لەبەین ببرێت و بەرتەسك بکرێتەوە.

پیاوانی سەر بەحیزبە دەسەلاٌتدارەکان بەدیاریکراویی قەڵەم بەدەستەکانیان وەك ئیسلامگەری میسریی (عومەر عەبدولڕەحمان) دەڵێن (ئەگەر نەجیب مەحفوزمان بکوشتبا، سەلمان روشدیش دروست نەدەبوو). ئەمان دەڵێن ئەگەر خەتای خۆمان نەبوایە و بوارمان بەهاولاٌتی وکێ وکێ نەدایە ئەمرۆ ئەم هەموو کەناڵە دەمیان لێنەدەکردینەوە، دەڵێن ئەگەر هەر لەسەرەتاوە رێمان لەتەکەتولبازیی و ململانێی ناوخۆمان بگرتبایە، بۆشایی دروست نەدەبوو بۆ ئەو کەناڵ و رۆژنامەو ڕادیۆیانەی هەن و نەیاندەکردین بەپەندی زەمانە.

هاتوون بەنیازن ڕووبەری وتن سنووردار بکەن بەتۆمەتی شێواندنی ئەمنی نەتەوەیی و ناوزڕاندنی سەرکردەکان و جنێوفرۆشی و بیرکردنەوە و هاندان بۆ هەنگاوی مەترسیدار، تا ئەو ئەندازەیەی نیوەشەو رۆژنامەنووس دەڕفێنن و بەشیش لێیدەدەن، لەبەیانییەکی زوودا رۆژنامەنووس دەدزن و لەپەنا دزو پیاوکوژ و لەژووری تاکە کەسیدا حەپسی دەکەن.

مۆنتسکیۆ- لەکتێبی (رۆحی یاساکان) دا دەنووسێت (کەسێك لەخێڵی مارسیاس خەونی بینی و لەخەویدا سەری –دنیس- ی ئیمپراتۆری دەبڕی، پاش ئەوەی خەونەکەی گێڕایەوە و کەوتە بەرگوێی ئیمپراتۆر، دنیس گرتی و کوشتی، وتی ئەگەر بەرۆژ بیری لەوە نەکردبێتەوە شەو نەدەهاتە خەونی). قانوونی دارستانی پارتەکانی کوردستان و دەزگا ئەمنییەکانیان بەهەمان تۆمەتی خەونەکەی کابرای خێڵی مارسیاس رۆژنامەنووس دەڕفێنن و مامەڵە لەگەڵ نووسینەکانی دەکەن، بەهەمان جۆر لەپەیام و واتای کارەکانی تێدەگەن بۆیە

ڕۆژنامەنووس لەبەرچاوی پیاوانی ئاسایش و پۆلیس مەکروهترین جۆری کەسەکانەو بەرقەوە سەیری دەکەن.
کۆمەڵگەیەك دەوڵەتی تیانەبێت و پارت و سەرکردەی پیرۆزکراو ببیەن بەڕێوە و ئەوەش حاڵ و تێگەیشتنی پارتەکان بێت لەمەڕ میدیا کە دەڵێن خۆ لەشاخ ڕۆژنامە فیشەکی نەدەتەقاند، ئیدی دەبێت چاوەڕوانی چ چاکەیەك بکەیت و پێتوایە لەژێر چەپۆکیاندا مومارەسەی کام ئازادیی بکەین؟ ئازادیی لەم کاتانەدا لەدرۆیەکی شاخدار بەولاوە هیچیی تر نییە.

پ9:ئایا چ شێواز و میکانیزمێك گونجاوە بۆ بنەبڕکردنی گەندەڵی لەکوردستان؟ ئایا دروستبوونی دەزگای نەزاهە چەندە دەتوانێت گەندەڵی لە کوردستان چارەسەر بکات؟

ستیڤان شەمزینانی: بەتەحەداوە دەڵێم لەکوردستان گەندەڵی بوونی نییە، چون ئەگەر سەیری پێناسەکانی گەندەڵی بکەین و بەراوردی بکەین بەواقیعی کوردستان دیاردەیەك لەژێر ئەوناوەدا نابینین.
بەپێی پێناسەی ڕێکخراوی شەفافیەتی نێودەوڵەتی (گەندەڵی بریتییە لەبەرکاهێنانی دەسەڵاتی گشتیی بۆ بەرژەوەندیی تایبەتی).
بەپێی پێناسەی نەتەوە یەکگرتووەکانیش (گەندەڵی بریتییە لەخراپ بەکارهێنانی دەسەڵاتی گشتیی بۆبە دەستهێنانی مەرامی کەسیی).
ئەگەر ئەمە پێناسەی گەندەڵی بێت، غەدرێکی زۆر دەکەین بەرپرس و پارتەکانی کوردستان بەگەندەڵ تۆمەتبار بکەین، لەکوردستان فەرهوودی ڕێکخراو هەیە، تالآنیی هەیە، کوا بەکارهێنانی پۆست بۆ هەندێك بەرژەوەندیی خودیی؟ لێرە لەکوردستان کۆمپانیای پارتی و یەکێتی هەیە، باندی مافیایی دەستیان گرتووە بەسەر ولآتدا، ئەو باندانە خۆیان بەمیوان دەزانن، وەك ئەوەی لەسەر ئاگر بن بەخێرایی و بێ پشوو وەك زەلوو خوێنی ئابوریی ولآت هەڵدەمژن.
من ڕەشبینم بەرامبەر بەهەر میکانیزمێکی مەترەحکراو، چارەسەر تەنیا گۆڕانێکی بنەڕەتی و ڕادیکاڵییە لەسیستەمی سیاسی و هەوڵدانە بۆ گۆڕینی فەرهەنگی کۆمەڵایەتی جەماوەر و بونیادنانەوەی کەسێتی سەربەخۆی مرۆڤی کورد.
لەوڵآتانی دیموکراسی چەکی دەنگدان بەهێزترین کارتە بۆ سزادانی ئەو پارتانەی دەسەڵآتیان بەدەستەو لەڕێرەوی خزمەت و ئەجیندەی پێشنیارکراویان لایانداوە.
ئەگەر سەیری هەڵبژاردنەکانی چەند مانگ لەمەوبەری ولآتی (سوێد) بکەین، پارتی سۆسیال دیموکراتی حکومڕان دروشمی (چاکترین بژێویی بۆ پیرو پەککەوتە و هێنانەدی ولآتێکی مافپارێز بۆ بەساڵآچووان و باشترکردنی بواری خوێندن و تەندروستی، چاکترە لە بەرنامەی باج داگرتن)ی بەرزکردبووەوە، نەوەی نوێی سوێد گاڵتەجاڕییان بەم دروشمانە هات، گەنجێك لەوەڵآمی پرسیارێکدا: بۆچی دەنگ نادات بەسۆسیال دیموکرات؟ وتی: (پارتی سۆسیال دیموکرات پارتی پیرەکانە، من دەنگ نادەم بە پارتێکی پیر، دەنگ دەدەم بەو پارتەی بارگرانیی باجم بۆ کەم دەکاتەوە).
گەنجێکی تر لەبەرامبەر دروشمی (هەمووومان لەگەڵ سۆسیال دیموکراتداین) وتی (من نا.. تۆش ئارەزووی خۆتە). ئەم فۆرمە بەهێزترین میکانیزمە لەوڵآتانی دیموکراتییدا بۆ لابردنی پارتێکی فەرمانڕەوا و هێنانە سەرکاری پارتێکی تر، لەوڵآتانی ڕۆژهەڵآتی ناوەڕاست هاوکێشەکە بەپێچەوانەوەیە، نەك هەر بوار نییە جەماوەر بەهەڵبژاردن و لەڕێی سندوقی دەنگدانەوە حکومەت و کابینە وزارییەکان بگۆڕێت، بەڵکو هەڵبژاردنێکی ئازادو دوور لەسانسۆر تا ڕۆژی ئەمرۆ لەئارادا نەبووە، چجای ئەوەی ئەڵتەرناتیڤێکی بەهێزو ناگەندەڵ هەبێت وەك جێگرەوەی دەسەڵاتی لەسەر کار. تاکە میکانیزمێك بەگونجاوی بزانم بەرپاکردنی شۆرشێکی ڕادیکاڵییە، شۆرش بەمانای جەنگ و کاولکاریی نا، بەڵکو وەك بوومەلەرزەیەك لەڕاستای گۆڕینی عەقڵی سیاسی و فەرهەنگی باو لەکۆمەڵی کوردەواریدا.
من دەزگای نەزاهە بەچارەسەر نازانم، ئەگەر تۆ دەتەوێ دەزگای نەزاهە دروست بکەیت کێشە نییە، بەلآم چ گرەنتییەك هەیە دەزگاکە خۆی گەندەڵ نییە؟ چی زەمانەتێك هەیە پاساو بۆ گەندێتی و فەرهوودی دەسەلآتی سیاسی ناهێنێتەوە؟ هیچ، بێگومان هیچ گرەنتییەك نییە. چونکە چارەنووسمان لەکۆمەڵگەیەکدایە یاسا تیایدا سەروەر نییە، یاسا نەك جورئەتی نییە لەگەندەڵکارێك بپرسێتەوە، هەزارەها شێرو ڕێویی دەهێنێتەوە تا پاکێتی گەندەڵکاران بسەلمێنێت.
دوایی، لەکۆمەڵگەیەکی دیموکراتیکدا ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئەو باڵآنسە ڕادەگرن، لێ بەداخەوە لێرەکانە ڕێکخراوە مەدەنییەکان بەتەریبی لەگەڵ لێپرسراواندا لەیەك زەلکاوی گەندەڵیدان.
فۆکۆیاما-لەکتێبی (النهایە التأریخ و خاتم البشر) دەنووسێت (ڕەنگە سیاسەتمەداری ئەمەریکی بەدڵ حەزبکات وەك ناپلیۆن و قەیسەری

جاران دەستەڵاتی نەبەستراوەی لەدەستدا بێ، بەڵام یاساو دەستووری ئەمەریکی رێگەی پێنادات لەجیمی کارتەر و رۆناڵد رێگان زیاتر بێت، قەیدەکانی چەندین دامەزراوەی بەهێزو هێزە سیاسییەکان لەهەموو لایەکەوە دەیبەستنەوە و وایلێدەکەن هەموو ئاواتەکانی لەورێگەوە بێتەدی خزمەتکاری خەڵك بێت نەك سەرداری).

کۆمەڵگەی ئێمە هیچ هێزێکی سیاسی تۆکمە و ڕای گشتییەکی کاراو رێکخراوگەلی مەدەنی بەهێزی تیانییە، دەسەڵات کۆنترۆڵ و جڵەو بکات.

ئەگەر بەرپرسێکی سیاسی یان ئیداریی گەندەڵی نەکات، نەلەترسی دەسەڵاتی میدیایە، نە لەترسی رێکخراوەکانی کۆمەڵی مەدەنی، نە لەترسی پەرلەمان و دەزگای نەزاهە (لەخوا بەزیادبێ ئەوی دووەممان نییە) ئەوی رێگەی لێدەگرێ پاڵنەرە ناوەکی و ویژدانییەکانی خۆیەتی.

دەزگای نەزاهە هەبێت یان نا هیچ لەوەزعەکە ناگۆڕێ، چون دەزگای نەزاهە ناتوانێ لەو حیزبە سیاسیانە بەهێزتر بێت، ئەمرۆ لەلایەن پارتی و یەکێتیەوە یان بەپاشکۆ کراون یاخود شار بەدەر و قاچاغ. من کەسێکم بڕوام بەگۆڕانی ڕیشەیی هەیە و هەموو جۆرە ڕیفۆرمێکی بچووك و لابەلاو نیوە ناچڵ ڕەتدەکەمەوە، بۆ بنەبڕکردنی گەندەڵیش هەر بەو جۆرە بیردەکەمەوە.

پ10: هەمووما ئاگامان لێیە ئەنجومەنی پارتە سیاسییەکان پێکهاتووە، پرسیار لێرە ئەوەیە پێتانوایە ئەم ئەنجومەنە بتوانێت ببێتە هۆکارێکی کارا بۆ بەشداریی لایەنە سیاسییەکان لەداڕشتن و بڕیاردانی سیاسی لەکوردستاندا؟ ئایا ئەم ئەنجومەنە هیچ ئیجابیاتی هەیە یان نا، بۆچی؟

ستیڤان شەمزینانی: پێکهێنانی ئەنجومەنی پارتە سیاسییەکان، کۆمیدیایەکی تری حیزبەکانی کوردستانەو نەگبەتییەکی ترە دەخرێتەسەر خەرمانی نەگبەتییەکانی تری وڵات.

حیزبەکان باعیسی یەکەم و ئاخیری ئەم بارودۆخە ناهەموارەن، بەرپرسن لەکۆی نەهامەتییەکانی خەڵك، ئەگەر لەجیاتی ئەنجوومەنێك بیست ئەنجومەنیش دروست بکەن چی لەبارودۆخەکە دەگۆڕێت؟ مەگەر پلانی نوێ بۆ سەرکوت و چەوساندنەوەی جەماوەر دابڕێژن و تەکبیر بۆ حاڵی شڵەقاویان بکەن تا وەك مۆتەکە بمێننەوە بۆ مێژوویەکی دوورو نادیار.

ئەزموونی بەرەی کوردستانی (1987-1992)، هاوپەیمانی دیموکراتی کوردستان (1997) نیشانیداین ئەم نزیکبوونەوانە لەپێویستییەکانی دووپارتە سەرەکییەکەوە سەریان دەرهێناوە نەك بەرەچاوکردنی زەرفییەتی کۆمەڵگەو داخوازییەکانی هاونیشتمانیان، ئەم ئەزموونە دووبارەکردنەوەی هەمان سیناریۆی پێشووە و لێدانەوەی قەوانە کۆنەکەیە، لەئاکامیشدا بۆ بەتاڵکردنەوەی هەندێك وردە ناڕەزایەتی پارتە بچووکەکانە و دەرزییەکە دەکرێت بەتوڕەیی ئاوساوی هاوڵاتیاندا و کوشتنی خەونی هەر بەرهەڵستکارێکە کە بیەوێت بەشێوەیەك لەشێوەکان کاربکات.

دیارنییە مەهامی سەرەکی ئەنجومەنی پارتەکان چییە؟ ئەگەر دۆزینەوەی میکانیزمێکە بۆئەوەی لەهەر دۆزو پرسێکدا ڕاو سەرنجیان هەبێت و رۆڵی ناوبژیوان لەنێوان خەڵك و دەسەڵاتدا بگێڕن، بۆ و لەبەرچی ئەو بالأنسە پارتەکان ڕایبگرن؟ بۆچی رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بەو ئەرکە هەڵنەستن؟

بەبڕوای کارڵ مارکس (کۆمەڵگەی مەدەنی پێکدێت تا کۆنترۆڵی دەوڵەت بکات، ئەم دەزگایە سەربەحکومەت نییە، ئەرك و بەرنامەی چاودێریی کردنی دەوڵەتە).

کەوا بێت رۆڵەکە بۆ رێکخراوە مەدەنییەکانە نەك پارتە سیاسییەکان، با ئەو پارتانە دایەلۆگ لەسەر کێشەکانی ژیانی پارتایەتی و پەیوەندییەکانی نێوانیان بکەن نەك ببنە دەمڕاستی خەڵك و ببنە نێوەندو ڕایەڵێك لەنێوان خەڵك و دەوڵەتدا، ئەم ئەرکە هی ئەوان نییە، دەبێت بەجێیبهێڵن بۆ رێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، دەبوو لەبری ئەوەی بیر لەدامەزراندنی ئەنجومەنی پارتەکان بکەنەوە، رێکخراوە مەدەنییەکانیان ئەکتیف بکردایە.

ئەگەر رێگەم بدەیت دێمە سەر دەستەواژەی (پارتە سیاسییەکان)!، لەدیتنی مندا لە کوردستان پارتی سیاسی بوونی نییە، سیاسەت چییە؟ سیاسەت لەسادەترین مانادا رێکخستنی کۆمەڵگەیە لەرێی کۆمەڵێك دامودەزگاو یەکەی بەڕێوەبردنەوە، سیاسەت بەرهەمهێنانەوەی کۆمەڵگەیە بەجۆرێکی نوێ؟ سیاسەت فێڵ و تەڵەکەبازیی و خۆداسەپاندن نییە، سیاسەت ئەو چالاکییانە نییە پارتە کۆمیدییەکانی

کوردستان پێی هەڵدەستن، ئەوە نەسیاسەتە و نە هیچ نزیکایەتییەکی هەیە لەگەڵ زانست و هونەری سیاسەت.
بەبڕوای (ئالێن بەدیۆ)ی بیرمەند (سیاسەت بەر لەهەموو شتێك، داهێنان و تافیکردنەوەی واقیعێکی تەواو کۆنکرێت یان پەیوەست و تازەیە، سیاسەت خوڵقاندنی بیرو هزرە).
ئەو کردەیەی لەکوردستان بەسیاسەت دەناسرێتەوە، خوڵقاندنی هزو ڕوانگەی نوێ نییە، واقیعی نوێ و ژیانی نوێی بەرهەم نەهێناوە، سیاسەت لێرە تیرۆرو گەندەڵی و تەلاری بەرز و کۆمپانیا و تەکەتولبازیی و سوڵحی عەشایەریی بەرهەمهێناوە.
نازانم کام سیاسەت؟ سیاسەت لای پارتی کوردیی هونەرێکی دیماگۆگیانە و تریاکی جەماوەر گێژکردنەو دەزگای پۆلیس و زیندانی تاریك و دەم دوورینی رۆژنامەو ناعەدالەتی کۆمەڵایەتی و فۆرخکردنی ئابوریی و هەڕەشەیە لەئازادیی.
کۆتایی قسەکانم بەوە دەهێنم، ئەو پارتە کوردییانەی هەر رۆژەی لەبەرگێکی درۆزنانەو دیماگۆگیانەدا خۆیان بەرهەم دەهێننەوە و نمایش دەکەن، دەبێ بزانن جەماوەر چاوەڕوانی ئەوەیان لێناکات کۆمەڵگە ببوژێننەوە و ژیان لەوڵاتدا سەوز بکەنەوە و لاپەڕەیەکی نوێ لە بەڕێوەبردن و حکومداریی هەڵبدەنەوە، بەڵکو خەڵك بەدوای دەرفەتێکی لەباردا دەگەڕێت تا لەبەردەم دادگا ڕایانبگرێت و لەتاوانەکانیان بپێچێتەوە.

تێبینی: ئەم دیمانەیە لە بنەرەتدا بۆ ماڵپەری وەزارەتی ناوخۆ (www.nawxo.org) سازکرابوو بەڵام دوای دوومانگ لە راگرتنی بە بیانووی ئەوەی تەشهیری تێدایە مافی بڵاوکردنەوەی پێنەدرا .بۆیە بەپێویستمان زانی لەم دەرفەتەدا بڵاوی بکەینەوە.